

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Ἀριστοτέλης, *Πολιτικά*, Θ1.3-2.1, 1337a33-b11

A1.

α.

1-Σ: *Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας καὶ ταύτην κοινὴν ποιητέον, φανερόν τις δ' ἔσται ἢ παιδεία καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν.*

2-Λ: *(καὶ γὰρ τὴν ἀρετὴν οὐ τὴν αὐτὴν εὐθύς πάντες τιμῶσιν, ὥστ' εὐλόγως διαφέρονται καὶ πρὸς τὴν ἄσκησιν αὐτῆς).*

3-Σ: *Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀναγκαῖα δεῖ διδάσκεσθαι τῶν χρησίμων, οὐκ ἄδηλον*

β. Οι αντωνυμίες *αὐτήν, αὐτῆς* στο συγκεκριμένο χωρίο αναφέρονται στην *«ἀρετὴν»*.

B1.

Ο χαρακτήρας της παιδείας, κατά τον Αριστοτέλη, πρέπει να είναι κυρίως ηθοπλαστικός και να στοχεύει τόσο στη διαμόρφωση του σώματος όσο και του πνεύματος του ελεύθερου ανθρώπου. Ο Αριστοτέλης δίνει τα όρια ανάμεσα στη γνώση που προάγει συνολικά τον άνθρωπο και σε εκείνη που τον «υποδουλώνει» από μία άποψη. Φαίνεται ότι δεν αποδοκιμάζει απολύτως καμιά διάσταση γνώσης (χρήσιμη, αναγκαία, επιστημονική και ηθοπλαστική), απορρίπτει όμως τη μονομέρεια της παρεχόμενης γνώσης και μάλιστα της πρακτικά/επαγγελματικά προσανατολισμένης. Προβάλλει ένα πρότυπο γνώσης που συνθέτει τη χρησιμότητα, την αναγκαιότητα, την επιστημονική αλήθεια με κυρίαρχο τον ηθοπλαστικό προσανατολισμό. Ως συνήθως, ο Αριστοτέλης ακολουθεί τη μέση οδό. Θεωρεί ότι δεν πρέπει να παραμελούμε το χρήσιμο μόνο, όμως, ως μέσο για το σκοπό· δεν αρμόζει σε ελεύθερους ανθρώπους να αναζητούν παντού τη χρησιμότητα. Γενικώς, πρέπει να διακρίνουμε τις ελεύθερες από τις ανελεύθερες ενασχολήσεις. Οι τελευταίες καθιστούν τον ελεύθερο άνθρωπο ανίκανο να εκπληρώσει τις απαιτήσεις της αρετής. Περιορίζουν και υποβαθμίζουν τη σκέψη του. Η διδασκαλία πρέπει να μην υπερβαίνει ορισμένα όρια· δεν πρέπει να την χαρακτηρίζει υπερβολικός ζήλος στην προσπάθεια να επιτευχθεί το τέλειο.

Στο παιδευτικό πρόγραμμα του Αριστοτέλη έχει θέση και το χρήσιμο και η ελεύθερη απασχόληση και η επιστημοσύνη, αποκλείεται όμως ό,τι θα έθιζε τον νέο στην ευτέλεια και την ποταπότητα («βάνουσον ἔργον» < βαύναυσος από το βαῦνος < αὔω). Η λέξη «βαύναυσος» σήμαινε τον τεχνίτη, τον σιδηρουργό, που έμενε μόνιμα στην πόλη και εργαζόταν εκεί. Οι «βάνουσοι» ή το «βάνουσον» αναφέρονται στην τάξη των εργατών που ασκούν μηχανική και ταπεινή τέχνη. Φαίνεται ότι ο Αριστοτέλης διακρίνει τη γνώση από την κοινωνική λειτουργία της, από την άποψη ότι η γνώση που οδηγεί σε επαγγελματική

εξειδίκευση στο πλαίσιο του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας δεν αναιρεί τον αλλοτριωτικό χαρακτήρα της μισθωτής εργασίας, γιατί ο άνθρωπος «εμπορευματοποιεί» την επαγγελματική γνώση του, δηλαδή ένα ποιοτικό γνώρισμα της ύπαρξής του, και το υποτάσσει στη βούληση του άλλου. Αυτό δεν μπορεί όμως να είναι έργο παιδείας που ταιριάζει σε πολίτη, δηλαδή σε άνθρωπο ελεύθερο και αγαθό που υπηρετεί συνειδητά την πόλη. [328 λέξεις].

B2. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Πλάτων, *Νόμοι*, 643d-644b

Στο πλατωνικό απόσπασμα αναδεικνύεται η σημασία της παιδείας ως καθοριστικού παράγοντα για την επίτευξη μιας ιδανικής πολιτείας και διευκρινίζεται ο όρος ως ο καθοριστικός παράγοντας που από την παιδική ηλικία κατευθύνει τον άνθρωπο στην αρετή και διαμορφώνει μέσα στην ψυχή του τη σφοδρή επιθυμία να εξελιχθεί σε τέλειο πολίτη, ο οποίος ξέρει να κυβερνά ή να κυβερνιέται σύμφωνα με το δίκαιο. Η παιδεία με την παραπάνω έννοια απουσιάζει ακόμη και από ανθρώπους που διαθέτουν ειδικές γνώσεις και έχουν υψηλή κατάρτιση. Εξάλλου, επικρίνεται η χρησιμοθηρική εκπαίδευση που επιδιώκει την απόκτηση χρημάτων, δύναμης ή σοφίας χωρίς λογική και δικαιοσύνη και χαρακτηρίζεται ανάρμοστη για έναν ελεύθερο άνθρωπο, χυδαία και ανελεύθερη, ανάξια να ονομάζεται παιδεία. Η αγωγή είναι ένα από τα πολυτιμότερα αγαθά και ένα από τα βασικότερα εργαλεία για τη διαμόρφωση της ιδανικής πολιτείας. Οι άνθρωποι που διαπαιδαγωγούνται ορθώς, γίνονται κατά κανόνα αγαθοί και επομένως σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να υποτιμάται η παιδεία.

Οι παραπάνω απόψεις του Πλάτωνα στο έργο του *Νόμοι* είναι φανερό ότι επηρέασαν τη σκέψη του Αριστοτέλη, όπως προκύπτει από το αρχαίο διδαγμένο κείμενο. Οι κοινοί τόποι στη σκέψη των δύο φιλοσόφων θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής: α) η παιδεία οφείλει να είναι θεσμοθετημένη από τον νομοθέτη, κοινή για όλους, αφού αποσκοπεί στη διαμόρφωση άριστων πολιτών ως συνόλου β) η παιδεία οφείλει να είναι προγραμματισμένη, κατάλληλα δομημένη, με στόχο την απόκτηση της αρετής, γ) υπάρχει διάκριση ανάμεσα στην παιδεία που διαμορφώνει ελεύθερους ανθρώπους και σε αυτό το είδος της αγωγής που δεν αποσκοπεί στην απόκτηση φρόνησης και δικαιοσύνης, δεν έχει δηλαδή ηθοπλαστικό χαρακτήρα και το οποίο δεν ταιριάζει σε ελεύθερους ανθρώπους. Για το Πλάτωνα αυτή η αγωγή είναι χυδαία και ανελεύθερη, δεν αξίζει να ονομάζεται παιδεία. Για τον Αριστοτέλη αυτή η αγωγή θα έθιζε τον νέο στην ευτέλεια και την ποταπότητα συνδέεται με το βάνουσο έργο, τη βάνουση τέχνη και τη βάνουση μάθηση που κάνουν το

σώμα ή την ψυχή ή το νου των ελεύθερων ανθρώπων άχρηστα για τις χρήσεις και τις πράξεις της αρετής και συνδέεται με την άσκηση τέχνης και την επί μισθώ εργασία.

Ωστόσο, η παιδεία που εισηγείται ο Αριστοτέλης είναι περισσότερο πολυδιάστατη, δεν έχει αποκλειστικό προσανατολισμό προς την αρετή. Ο Αριστοτέλης δεν αποδοκιμάζει απολύτως καμιά διάσταση γνώσης (χρήσιμη, αναγκαία, επιστημονική και ηθοπλαστική), απορρίπτει όμως τη μονομέρεια της παρεχόμενης γνώσης και μάλιστα της πρακτικά-επαγγελματικά προσανατολισμένης. [381 λέξεις].

B3. α-Λ, β-Σ, γ-Λ, δ-Λ, ε-Σ

B4. λανθάνειν, χρή - χρήσιμα - χρήσεις - άχρηστον, τείνοντα, διαφέρονται, πράξεις.